

Safonau'r Gymraeg

Adroddiad Blynyddol ar gyfer 2019 – 2020

Pwy ydym ni

Opera Cenedlaethol Cymru (WNO) ydym ni ac rydym yn falch o fod yn gwmni opera cenedlaethol Cymru a'r darparwr opera deithiol mwyaf ledled y DU. Yr hyn sydd wrth galon y cwmni yw angerdd am ganu ac am rannu ein cariad tuag at opera gyda chynifer o bobl â phosib.

Mae WNO yn cydnabod bod diwylliant Cymru wedi'i wreiddio yn yr iaith Gymraeg a'r traddodiad corawl a cherddorol sy'n gysylltiedig â'r Gymraeg a'i chymunedau.

Fel cwmni cenedlaethol sydd â statws rhyngwladol, rydym yn eistedd wrth galon creu cerddoriaeth yng Nghymru. O'n cartref eiconig yng Nghanolfan Mileniwm Cymru yng Nghaerdydd, rydym yn sicrhau bod opera yn hygyrch drwy berfformiadau opera a chyngherddau ledled Cymru.

Y tu hwnt i'r theatr, mae WNO yn ymgysylltu â phobl ifanc, ysgolion a chymunedau drwy waith addysg a phrosiectau digidol helaeth.

Yn gyflogwr celfyddydau mwyaf Cymru, mae WNO yn cyflogi dros 250 o gerddorion, crefftwyr, technegwyr a gweinyddwyr, gan gefnogi'r economi a chyfrannu ato.

WNO a'r Gymraeg

Mae'r Gymraeg yn bwysig i ni fel cwmni, ac mae'n rhan o'r hyn sy'n gwneud i ni sefyll allan – drwy ein dylanwad a'n statws, credwn fod gennym ran i'w chwarae.

Sefydlodd Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 yr egwyddor y dylai'r Gymraeg a Saesneg gael eu trin yn gyfartal wrth ymgymryd â busnes cyhoeddus. Mae WNO yn cydnabod yn llawn ei gyfrifoldeb i gydymffurfio â Safonau'r Gymraeg.

Mae WNO yn deall uchelgeisiau Llywodraeth Cymru i sicrhau dyfodol yr iaith, a'i huchelgais i weld miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050.

Mae WNO hefyd yn cydnabod bod y Gymraeg yn gydran allweddol o Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 ac yn benodol: 'Cymru â diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu - cymdeithas sy'n hyrwyddo ac yn gwarchod diwylliant, treftadaeth a'r Gymraeg ac sy'n annog pobl i gyfranogi yn y celfyddydau, a chwaraeon a gweithgareddau hamdden.'

Mae'r adroddiad hwn yn rhoi trosolwg o'n gweithgareddau sydd ynghlwm â chydymffurfio â gofynion safonau'r Gymraeg yn ystod blwyddyn ariannol 2019 – 2020.

Cyswllt

Cysylltwch â ni ar cymraeg@wno.org.uk os hoffech ragor o wybodaeth am yr adroddiad hwn neu ein darpariaeth Gymraeg.

Trosolwg

Ers mis Ionawr 2017, rydym wedi gweithio i roi prosesau a gweithdrefnau yn eu lle i sicrhau ein bod yn cydymffurfio â chyfanswm o 136 o safonau sy'n ymdrin â'r meysydd a ganlyn:

Safonau	Cyfanswm
Cyflenwi Gwasanaethau – Yn ymwneud â'r ffordd yr ydym yn cyflenwi gwasanaethau i'r cyhoedd	57
Llunio Polisi – Yn ymwneud â'n penderfyniadau polisi	9
Gweithredol – Yn ymwneud â darpariaethau i'n staff	42
Cadw Cofnodion – Yn ymwneud â sut yr ydym yn cadw cofnodion	8
Atodol – Yn ymwneud â sut yr ydym yn adrodd am gynnydd	20

I WNO, rhan o'r stori yn unig yw safonau'r Gymraeg; rydym yn ymdrechu i fynd y tu hwnt i gydymffurfiaeth, gan ragori ar ein hymrwymiaadau a cheisio ffyrdd newydd o gofleidio a hyrwyddo'r Gymraeg. Mae enghreifftiau'n cynnwys:

- Rhoi uwchdeitlau ar gyfer holl brif berfformiadau opera yng Nghaerdydd a Llandudno yn Gymraeg a Saesneg
- Lansio ein podlediad Cymraeg, *Cipolwg*, a gyflwynir gan y gomedïwraig a'r newyddiadurwraig, Lorna Prichard
- Cynnig ein rhaglen Ieuentid a Chymuned yn y Gogledd yn ddwyieithog gyda sesiynau Corws Cymunedol ac Opera Ieuentid wedi'u harwain yn Gymraeg.
- Rydym wedi cyfieithu cytganau operâu clasurol i'r Gymraeg yn cynnwys cytganau o *Carmen* a *The Magic Flute*
- Ymgysylltu â'r cyfryngau Cymraeg, sydd wedi arwain at erthyglau mewn cyhoeddiadau megis *Golwg*, rydym wedi bod ar raglen gylchgrawn nosweithiol *Heno* ar S4C, ac rydym yn cyfrannu'n rheolaidd i eitemau celfyddydol ar BBC Radio Cymru
- Gan weithio gyda'r Eisteddfod dros y tair blynedd ddiwethaf, rydym wedi rhedeg digwyddiadau cyhoeddus cyfranogol 'Dewch i Ganu' a chyngherddau Corws bach ac rydym yn gobeithio ymestyn ein partneriaeth gyda nhw dros y blynyddoedd nesaf
- Cynhyrchu llyfrau rhaglenni ein prif operâu ar ffurf ddwyieithog, p'un a ydynt yn cael eu gwerthu mewn perfformiadau yng Nghymru neu Lloegr
- Hefyd, rydym yn cynhyrchu rhestrau cast dwyieithog rhad ac am ddim
- Darparu sgysiau cyn perfformiadau rhad ac am ddim yn Gymraeg yn Venue Cymru yn Llandudno, a lansiwyd yn hydref 2019, gyda chynnig tebyg wedi'i gynllunio ar gyfer Caerdydd o hydref 2020
- Cynnal lefel gref o hyfedredd Cymraeg ymhlith yr Ymddiriedolwyr ar Fwrdd Cyfarwyddwyr WNO gyda chwarter y Bwrdd yn siaradwyr Cymraeg rhugl

Ffocws ar gydymffurfio 2019 – 2020

Mae'r cyfnod adrodd hwn yn mynd law yn llaw â'r hyn sydd wedi bod yn un o gyfnodau mwyaf heriol WNO yn ein hanes o 77 mlynedd, heb os. Mae pandemig Covid-19 wedi effeithio'n sylweddol ar ein hallbynnau creadigol, gyda theithiau a pherfformiadau a digwyddiadau di-ri yn cael eu canslo, mae ein staff wedi gorfod addasu i ffordd newydd o weithio. Er bod y pandemig wedi rhoi'r cwmni dan bwysau, rydym wedi parhau i ganolbwyntio ar sicrhau cydymffurfiaeth â'r safonau. Yn ystod y flwyddyn, rydym wedi:

- Ymateb i ganfyddiadau gwaith monitro Comisiynydd y Gymraeg 2019 – 2020, a welodd WNO yn rhan o sampl ar hap o sefydliadau a adolygwyd. Adroddodd y Comisiynydd fod y perfformiad yn gadarnhaol yn y rhan fwyaf o wasanaethau a fonitryd. Fodd bynnag, adnabuwyd rhai meysydd a oedd angen gwaith pellach, sef:
 - Ymdrin â gohebiaeth
 - Ymdrin â galwadau ffôn
 - Hunaniaeth gorfforaethol

Ers yr adolygiad, rydym wedi ymateb i'r Comisiynydd, gan amlinellu sut mae'r canfyddiadau wedi cyfrannu at ddiweddarau prosesau allweddol.

- Comisiynu ein hymgynghorwyr Cymraeg sydd ar gontract, ATEB, i ymgymryd ag archwiliad cynhwysfawr o gydymffurfiaeth i ni. Wedi cwblhau'r adolygiad yng ngwanwyn 2020, mae'r canfyddiadau manwl yn nodi:

'Yn ystod ein hadolygiad, canfuwyd tystiolaeth sy'n cadarnhau bod y prosesau y rhoddwyd yn eu lle i baratoi ar gyfer y safonau wedi'u gweithredu'n llwyddiannus, yn gyffredinol, o fewn y meysydd y canolbwyntiwyd arnynt.

Darganfuom yr ystyrir bod y safonau yn rhan o ymagwedd 'busnes fel arfer' ac o'r herwydd mae dealltwriaeth eang o'r rhesymeg y tu ôl i'r safonau a'r hyn y maent yn anelu i'w gyflawni.

Gwelom ymrwymiad gyffredinol gref i gydymffurfio a chyflawni gofynion y safonau. Dair blynedd ers y dyddiad gosod, mae'r ffocws yn amlwg yn symud o ganolbwyntio ar gydymffurfio i osod agenda strategol ar gyfer yr iaith o fewn y sefydliad.

Er na chanfuwyd unrhyw fethiannau sylfaenol a bod prosesau a gweithdrefnau yn eu lle ar gyfer y rhan fwyaf o'r meysydd gwasanaeth a adolygwyd, fe ganfuwyd rhai risgiau cydymffurfio posib y mae angen rhoi sylw iddynt, ac mae angen gwelliannau yn y meysydd a ganlyn:

- *Prosesau AD yn gysylltiedig â'r 'cynnig gweithredol'*
- *Ymdrin â galwadau ffôn i mewn i'r cwmni*
- *Cadw cofnodion*
- *Hyfforddiant'*

Bellach, rydym yn y broses o drafod yr archwiliad ymhlith uwch gydweithwyr fel y gellir gwneud y gwelliannau angenrheidiol dros y misoedd nesaf.

Safonau Cyflenwi Gwasanaethau

Cydymffurfio

Mae'r adolygiadau y cyfeirir atynt uchod yn dangos, yn gyffredinol, ein bod yn cydymffurfio'n llwyddiannus â gofynion y safonau a osodwyd o fewn y dosbarth hwn. Lle adnabuwyd meysydd posib o welliannau, mae cynlluniau bellach yn eu lle i ymateb.

Cwynion

Yn ystod y cyfnod adrodd, ni dderbyniwyd unrhyw gwynion ynghylch y ffordd yr ydym yn cydymffurfio â'r Safonau Cyflenwi Gwasanaethau.

Safonau Llundio Polisi

Cydymffurfio

Credwn ein bod yn cydymffurfio'n llwyddiannus â gofynion yr holl safonau sydd wedi'u gosod o fewn y dosbarth hwn.

Wedi datblygu matrices asesu polisi, rydym yn parhau i wneud defnydd o'r teclyn i asesu effaith polisiâu newydd a diwygiedig perthnasol ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg. Mae'r un teclyn yn sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na Saesneg.

Cwynion

Yn ystod y cyfnod adrodd, ni dderbyniwyd unrhyw gwynion ynghylch y ffordd yr ydym yn cydymffurfio â'r Safonau Llundio Polisi.

Safonau Gweithredol

Cydymffurfio

Mae'r adolygiadau y cyfeirir atynt uchod yn dangos, yn gyffredinol, ein bod yn cydymffurfio'n llwyddiannus â gofynion y safonau a osodwyd o fewn y dosbarth hwn. Lle adnabuwyd meysydd posib o welliannau, mae cynlluniau bellach yn eu lle i ymateb.

Cwynion

Yn ystod y cyfnod adrodd, ni dderbyniwyd unrhyw gwynion ynghylch y ffordd yr ydym yn cydymffurfio â'r Safonau Gweithredol.

Safonau Gweithredol – gofynion adrodd penodol

Yn unol â gofynion y safonau, rydym yn ystyried yr angen am sgiliau iaith Gymraeg ar gyfer pob swydd newydd neu swydd wag yr ydym yn eu hysbysebu. Yn ystod y cyfnod adrodd, fe wnaethom hysbysebu cyfanswm o 22 swydd, ac fe'u dosbarthwyd fel a ganlyn:

Cyfanswm nifer y swyddi a hysbysebwyd yn ystod y cyfnod adrodd	22
Swyddi lle roedd sgiliau iaith Gymraeg yn hanfodol	1
Swyddi lle roedd angen dysgu sgiliau iaith Gymraeg ar ôl cael eich penodi i'r swydd	0
Swyddi lle roedd sgiliau iaith Gymraeg yn ddymunol	18
Swyddi lle nad oedd sgiliau iaith Gymraeg yn angenrheidiol	3

Yn unol â gofynion y safonau, rydym yn cadw cofnod o sgiliau iaith Gymraeg ein staff. Yn seiliedig ar holiadur hunan-asesu, mae nifer y staff a wnaeth asesu eu hunain fel bod ganddynt sgiliau iaith Gymraeg, fel a ganlyn:

Cyfanswm nifer y staff ar ddiwedd y flwyddyn	236	
Sgiliau iaith Gymraeg	Nifer	%
Staff gyda sgiliau gwranddo, darllen, siarad ac ysgrifennu Cymraeg, yn seiliedig ar hunan-asesiad (lefel 3 ac uwch)	14	6
Staff gyda sgiliau gwranddo, darllen, siarad ac ysgrifennu Cymraeg sylfaenol, yn seiliedig ar hunan-asesiad (lefelau 1 a 2)	75	32
Staff heb unrhyw sgiliau ac heb gwblhau asesiad ar ddiwedd y flwyddyn	147	62

Yn unol â gofynion y safonau, rydym yn cynnig hyfforddiant drwy gyfrwng y Gymraeg yn y meysydd a ganlyn, pan fo hyfforddiant yn cael ei ddarparu yn Saesneg:

- Recriwtio a chyfweld
- Rheoli perfformiad
- Cwynion a gweithdrefnau disgyblu
- Hyfforddiant Sefydlu
- Ymdrin â'r cyhoedd
- Iechyd a Diogelwch

Yn ystod y cyfnod adrodd, ni wnaeth yr un person a fynychodd y cyrsiau perthnasol nodi y byddent yn dymuno derbyn yr hyfforddiant drwy gyfrwng y Gymraeg. Fodd bynnag, gallwn gadarnhau fod gennym weithdrefnau yn eu lle i ymateb pe byddai'r cynnig yn cael ei dderbyn.

Fel yr amlygwyd yn ein Hadroddiad Blynyddol blaenorol, rydym yn annog ein staff i ddysgu neu wella eu sgiliau Cymraeg. Yn sgil cynnydd yn y diddordeb mewn gwarsi Cymraeg, fe wnaethom ymrwymo i fynd i'r afael â hyn mewn modd mwy strategol, gyda ffocws penodol, drwy ymgymryd ag ymarferiad mapio ar draws yr holl staff i sefydlu beth oedd y gofyn a'r galw.

Trefnwyd gwarsi wyneb yn wyneb Cymraeg i ddechreuwyr gyda Phrifysgol Caerdydd, gan ddechrau ym mis Awst 2019 tan yr hydref. Fe wnaeth cyfanswm o 23 o bobl gofrestru o bob rhan o'r sefydliad, yn cynnwys y Corws, y Gerddorfa, rheoli llwyfan, gweinyddiaeth artistig, marchnata, y wasg, datblygu a staff cerddoriaeth.

Cynhyrchwyd yn unol â gofynion safonau'r Gymraeg

Roedd hyn yn llwyddiannus iawn ac fe wnaeth pawb a gymerodd ran fwynhau'n arw. Cynhaliwyd ail dymor o wersi ym mis Ionawr/Chwefror 2020 gyda'r un grŵp o ddysgwyr. Fe wnaeth yr agwedd gadarnhaol tuag at y gwersi arwain at gynnydd yn y galw, gyda 'rhestr aros' o tua 20 o bobl yn awyddus i ymuno, ac roedd cynlluniau'n cael eu trafod i ddyblu'r sesiynau ac edrych ar ddsbarthiadau canolradd.

Yn drist iawn, golygodd pandemig COVID y bu rhaid dod â gwersi wyneb yn wyneb i ben, ond mae bwriad i ailgyflwyno'r rhain pan fyddwn yn ôl yng Nghanolfan Mileniwm Cymru a phan fydd hi'n ddiogel gwneud hynny.

Ym mis Awst 2020, roedd Prifysgol Caerdydd yn cynnig ei hystod lawn o ddsbarthiadau ar-lein ar gyfer hydref 2020 ymlaen, ac fe wnaethom hwyluso cyfanswm o 11 cais i gofrestru.

Ffocws y dyfodol

Yn y tymor byr, er y byddwn, fel cwmni, yn canolbwyntio ar adfer a sicrhau cynaliadwyedd y cwmni ar gyfer y dyfodol, rydym yn ymroddedig yn ein penderfyniad i sicrhau bod y Gymraeg a'r diwylliant Cymreig wrth galon ein sefydliad a'n gwaith yng Nghymru.

Yng nghyswllt y safonau, rydym yn bwriadu:

- Cyflawni'r gwelliannau sydd wedi'u hadnabod o ganlyniad i'r adolygiad a'r archwiliad cydymffurfio yr ymgwymerwyd â nhw
- Cryfhau arweinyddiaeth strategol ar gyfer y Gymraeg gan benodi aelod neilltuol o'r Bwrdd i gefnogi'r gwaith o ddatblygu Strategaeth y Gymraeg
- Creu rôl ar gyfer rheolaeth weithredol o wasanaethau cyfrwng Gymraeg